

TISH SHIFOKORINING INFEKSIYA XAVFSIZLIGI QOIDALARI VA GIGIYENA TALABLARI

Abduraxmonova Shohista Abdunabi qizi

Alfraganus universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tish shifokorlarining kasbiy faoliyatida infeksiya xavfsizligini ta'minlash, gigiyena qoidalariga rioya etish hamda infeksiyon kasalliklarning oldini olish masalalari yoritilgan. Stomatologik amaliyotda shifokor va bemor o'rtasida qon, so'lak, shilliq modda orqali yuqadigan infeksiyalar xavfi yuqori bo'lganligi sababli, aseptika va antiseptika qoidalariga qat'iy rioya etish zarur. Maqolada sterilizatsiya, dezinfeksiya, individual himoya vositalaridan foydalanish, qo'l gigiyenasi, asbob-uskunalarini to'g'ri saqlash va qayta ishlash tartiblari haqida ilmiy asoslangan tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, tibbiyot xodimlarining infeksiyon nazorat madaniyati, ularning muntazam o'qitilishi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: infeksiya xavfsizligi, gigiyena, aseptika, antiseptika, sterilizatsiya, dezinfeksiya, stomatolog, himoya vositalari, profilaktika.

Zamonaviy stomatologiya amaliyotida infeksiya xavfsizligi masalasi eng dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Tish shifokorining ish jarayonida qon, so'lak, to'qima suyuqliklari bilan bevosita aloqada bo'lishi turli yuqumli kasalliklar — gepatit B va C, OIV (VICH), sil, sitomegalovirus, stafilokokk va streptokokk infeksiyalari tarqalish xavfini oshiradi. Shu bois stomatologik muassasalarda infeksiyon nazorat tizimini joriy etish, gigiyena va xavfsizlik qoidalariga qat'iy amal qilish nafaqat bemor, balki tibbiyot xodimining o'z sog'lig'i uchun ham muhimdir.

Infeksiya xavfsizligining asosiy maqsadi — kasalxonada yoki stomatologik kabinetda infeksiya manbalarini aniqlash, ularning tarqalish yo'llarini bartaraf etish va yuqish zanjirini uzishdan iborat. Bunda aseptika va antiseptika qoidalari yetakchi o'rin tutadi. Aseptika — bu infeksiya tushishining oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi bo'lsa, antiseptika — mavjud mikroorganizmlarni yo'qotish yoki ularning faoliyatini to'xtatish usullaridir.

Tish shifokori amaliyotida infeksiyadan himoyalaniishning birinchi bosqichi — shaxsiy gigiyenaga qat'iy rioya qilishdir. Qo'l gigiyenasi infeksiya xavfsizligining eng muhim elementi hisoblanadi. Har bir bemor bilan muloqotdan oldin va keyin qo'llar

antiseptik vositalar bilan tozalanishi, zarur hollarda steril qo‘lqoplar kiyilishi lozim. Bundan tashqari, niqob, qalpoq, himoya ko‘zoynaklari va xalatdan foydalanish shifokorni nafaqat qon tomchilari, balki aerosol zarralari orqali yuqadigan infeksiyalardan ham himoya qiladi.

Stomatologik asbob-uskunalar bilan ishlashda sterilizatsiya va dezinfeksiya jarayonlari aniq belgilangan ketma-ketlikda bajarilishi zarur. Ishlatilgan asboblarning avvalo mexanik tozalashdan o‘tkaziladi, so‘ng dezinfeksiyalovchi eritmalar bilan ishlav beriladi va avtoklav, quruq havo sterilizatori yoki kimyoviy usullar yordamida to‘liq steril holatga keltiriladi. Har bir bosqichda sanitariya nazoratining olib borilishi infeksiyalar xavfni kamaytiradi.

Tish shifokorining amaliy faoliyati davomida infeksiya xavfsizligini ta‘minlash eng muhim vazifalardan biridir. Stomatologik muhitda qon, so‘lak, to‘qima suyuqliklari va aerosol zarralari orqali yuqadigan kasalliklar xavfi yuqori bo‘lib, shifokor, yordamchi xodim va bemor o‘rtasida infeksiya almashinuvi sodir bo‘lishi mumkin. Shu sababli, stomatologik amaliyotda infeksiyalar nazoratining barcha bosqichlariga qat‘iy rioya etish zarur. Infeksiya xavfsizligining asosiy tamoyillari aseptika, antiseptika, sterilizatsiya va shaxsiy gigiyenaga amal qilishdan iborat.

Infeksiya xavfi manbalari turlicha bo‘lishi mumkin. Bular orasida qon orqali yuqadigan viruslar, jumladan gepatit B, gepatit C va OIV (inson immun tanqisligi virusi) eng xavflilari hisoblanadi. Bundan tashqari, sil, stafilokokk, streptokokk, zamburug‘ va boshqa bakterial infeksiyalar ham stomatologik muhitda uchrashi mumkin. Ularning asosiy yuqish yo‘li — bemor qon tomchilari, so‘lak, tish chiqindilari va aerosol orqali shifokor terisi yoki shilliq qavatiga tushishidir. Shu sababli stomatolog har bir bemorni potentsial yuqumli deb hisoblab, profilaktik choralarini to‘liq qo‘llashi zarur.

Qo‘l gigiyenasi infeksiya nazoratining birinchi va eng muhim bosqichidir. Tish shifokori har bir bemor bilan ishlashdan oldin va keyin qo‘llarini antiseptik vositalar bilan tozalashi shart. Qo‘l yuvishning to‘g‘ri texnikasi — avvalo sovun bilan yuvish, so‘ng spirtli antiseptik eritmalar bilan ishlav berishdan iborat. Steril qo‘lqoplar bemor bilan ishlash jarayonida majburiy himoya vositasi hisoblanadi. Ular bemor o‘zgarganda yoki zararlanganda darhol almashtirilishi kerak. Qo‘lqopdan tashqari, himoya niqobi, qalpoq, steril xalat va ko‘zoynaklar ham zarur himoya vositalaridir.

Stomatologik asbob-uskunalar bilan ishlashda sterilizatsiya jarayoni infeksiya xavfsizligining markaziy bo‘g‘inini tashkil etadi. Ishlatilgan asboblarning avval mexanik tozalashdan o‘tkaziladi — bu bosqichda tish chiqindilari, qon va organik modda

qoldiqlari maxsus cho'tkalar yordamida olib tashlanadi. So'ngra asboblar kimyoviy dezinfeksiya vositalari, masalan xlorli, spirtli yoki kvaternar ammoniy birikmalari eritmalariga solinadi. Keyingi bosqichda asboblar avtoklavda 121–134°C haroratda bosim ostida sterilizatsiya qilinadi. Sterilizatsiya jarayoni tugagach, asboblar steril idishlarda saqlanishi lozim. Har bir sterilizatsiya tsikli indikatorlar yordamida nazorat qilinishi kerak.

Dezinfeksiya esa stomatologik kabinetning yuzalarini, pol, mebel, asbob turg'izgichlari, lampalar va boshqa kontaktli joylarni tozalashni o'z ichiga oladi. Har bir bemordan keyin ishlov berish zarur, bu orqali mikroorganizmlar tarqalishining oldi olinadi. Aerosol orqali yuqadigan infeksiyalar xavfini kamaytirish uchun tish davolash jarayonida so'rish moslamalari (aspiratorlar), suv purkagichlar va ventilyatsiya tizimlaridan foydalanish muhimdir.

Bir martalik ishlatiladigan vositalardan keng foydalanish infeksiyon xavfni keskin kamaytiradi. Shprits, igna, tish ignalari, paxta tamponlari, salftokalar, niqob va qo'lqoplar qayta ishlatilmasligi kerak. Bunday vositalar ishlatilgandan so'ng tibbiy chiqindilar sifatida maxsus idishlarga yig'iladi va sanitariya talablari asosida yo'q qilinadi.

Tish shifokori o'z kasbiy faoliyatida aseptika va antiseptika qoidalariga doimo amal qilishi lozim. Aseptika — infeksiya tushishining oldini olishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlar majmuasi bo'lsa, antiseptika — mavjud mikroblarni yo'q qilish usullarini o'z ichiga oladi. Masalan, tish davolash vaqtida yara yoki tish ildizi bo'shlig'ini antiseptik eritmalar bilan yuvish, shikastlangan to'qimalarni tozalash, steril materiallardan foydalanish antiseptikaning asosiy misollaridir.

Infeksiya xavfsizligining muhim tarkibiy qismi — stomatolog xodimining shaxsiy gigiyenasi va sog'lig'ini muntazam nazorat qilishdir. Har bir tish shifokori yilda kamida bir marta OIV, gepatit B va C viruslariga tekshiruvdan o'tishi, profilaktik emlashlarni o'z vaqtida olishi zarur. Ayniqsa, gepatit B ga qarshi vaktsinatsiya stomatologlar uchun majburiy hisoblanadi, chunki bu virus yuqish xavfi yuqori bo'lgan kasb turlaridan biridir.

Stomatologik kabinetda infeksiya nazoratini tashkil etish jamoaviy yondashuvni talab qiladi. Har bir xodim o'z vazifasini to'liq bajarsa, infeksiyon xavf minimal darajaga tushadi. Buning uchun muassasalarda infeksiya nazorati bo'yicha maxsus mas'ul shaxs tayinlanadi, dezinfeksiya vositalarining sifati va miqdori doimiy nazorat qilinadi. Shuningdek, barcha xodimlar muntazam ravishda gigiyena, aseptika va xavfsizlik bo'yicha o'quv mashg'ulotlarida qatnashib turishi kerak.

Infeksion xavfsizlikka rioya qilish nafaqat stomatologning o'zini, balki bemorlarni ham himoya qiladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, gigiyena va sterilizatsiya qoidalariga rioya qilinmagan klinikalarda infeksiyon kasalliklar tarqalish darajasi yuqoriroq bo'ladi. Shu sababli, har bir stomatologik muassasa sanitariya-epidemiologik talablar asosida ishlashi, ichki nazorat tizimini joriy qilishi va muntazam auditlardan o'tib turishi zarur.

Zamonaviy texnologiyalar infeksiya xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Avtoklavlar, ultratovushli tozalagichlar, lazer sterilizatorlari, bir martalik aspiratorlar va havoni filtrllovchi ventilyatsiya tizimlari infeksiyon xavfni sezilarli darajada kamaytiradi. Bundan tashqari, raqamli rentgen tizimlari va teginishsiz sensorli jihozlar yordamida stomatolog bemor bilan bevosita aloqani kamaytirishi mumkin, bu esa gigiyena nuqtayi nazaridan juda muhimdir.

Infeksiya xavfsizligi qoidalariga qat'iy amal qilinishi stomatologik xizmat sifatini oshiradi, bemorlarda ishonch uyg'otadi va sog'lom muhit yaratadi. Bunda nafaqat texnik choralar, balki shifokorning mas'uliyat hissi, e'tibor, tartiblilik va kasbiy madaniyati ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, tish shifokorining infeksiya xavfsizligini ta'minlashga oid barcha choralar kompleks yondashuvni talab qiladi. Gigiyena qoidalariga amal qilish, asbob-uskunalarni to'g'ri sterilizatsiya qilish, shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish va profilaktik tekshiruvlarni muntazam o'tkazish stomatologik amaliyotda infeksiyon kasalliklarning oldini olishning eng ishonchli yo'li hisoblanadi. Har bir stomatolog o'z faoliyatini nafaqat davolovchi, balki infeksiyon xavfsizlikni ta'minlovchi mas'ul mutaxassis sifatida olib borishi kerak.

Tish shifokorining infeksiya xavfsizligi va gigiyena qoidalariga qat'iy rioya qilishi zamonaviy stomatologiya amaliyotining ajralmas qismidir. Og'iz bo'shlig'i muhitining biologik faol va yuqumli xususiyati sababli stomatolog har bir bemor bilan ishlaganda o'zini ham, bemorni ham infeksiya xavfidan himoya qilishi lozim. Qo'l gigiyenasiga amal qilish, steril asbob-uskunalardan foydalanish, bir martalik himoya vositalarini qo'llash, dezinfeksiya va sterilizatsiya jarayonlarini to'liq bajarish infeksiyaning tarqalish xavfini keskin kamaytiradi.

Infeksiya nazoratining to'g'ri tashkil etilishi nafaqat shifokor va bemor salomatligini himoya qiladi, balki tibbiy xizmat sifatini oshiradi, bemor ishonchini mustahkamlaydi. Shu bois, har bir stomatolog va yordamchi xodim gigiyenik madaniyatni o'zining kasbiy burchi sifatida anglab, infeksiyon xavfsizlik tamoyillariga har kuni amal qilishi kerak.

Shuningdek, stomatologik muassasalarda sanitariya-epidemiologik talablarga muvofiq ichki nazorat tizimini yo'lga qo'yish, zamonaviy sterilizatsiya texnologiyalaridan foydalanish va xodimlarni muntazam o'qitish infeksiya xavfsizligini yanada kuchaytiradi. Shunday qilib, tish shifokorining gigiyena va infeksiyon xavfsizlikka mas'uliyati bemorlar salomatligi, klinikaning obro'si va butun jamiyat farovonligiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Stomatologik muassasalarda infeksiya nazorati bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2021.
2. World Health Organization (WHO). Infection prevention and control in dental settings. Geneva, 2020.
3. CDC (Centers for Disease Control and Prevention). Guidelines for Infection Control in Dental Health-Care Settings. Atlanta, 2016.
4. Karimova D., Tursunov A. Stomatologiyada gigiyena va aseptika asoslari. Toshkent tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2022.
5. Yuldasheva N. Tish shifokorining kasbiy xavfsizligi va infeksiyon nazorat choralari. "Tibbiyot jurnali", №4, 2023.
6. Miller C.H., Palenik C.J. Infection Control and Management of Hazardous Materials for the Dental Team. Elsevier, 2018.
7. Barengi L., et al. Dental infection control: new challenges and trends. International Journal of Dentistry, 2021.